

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
EVGENI TANCHEV
της 24ης Οκτωβρίου 2019¹

Υπόθεση C-578/18

Energiavirasto
παρισταμένων των:
A,
Caruna Oy

[αίτηση του Korkein hallinto-oikeus
(Ανωτάτου Διοικητικού Δικαστηρίου, Φινλανδία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας – Οδηγία 2009/72/EK – Καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής – Ένδικα βοηθήματα – Άρθρο 37, παράγραφος 17 – Έννοια του “μέρους θιγόμενου από την απόφαση ρυθμιστικής αρχής” – Ενεργητική νομιμοποίηση του καταναλωτή πελάτη επιχειρήσεως διαχειρίσεως δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας – Αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας»

I. Εισαγωγή

1. Μπορεί καταναλωτής ο οποίος ζητεί από εθνική ρυθμιστική αρχή να αποσαφηνίσει αν το σύστημα χρεώσεων του καταναλωτή από τον διανομέα ηλεκτρικής ενέργειας συνάδει με τη νομοθεσία κράτους μέλους να θεωρηθεί «μέρος θιγόμενο από την απόφαση ρυθμιστικής αρχής» δυνάμει του άρθρου 37, παράγραφος 17, της οδηγίας 2009/72/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2009, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και για την κατάργηση της οδηγίας 2003/54/EK², με αποτέλεσμα ο καταναλωτής να έχει δικαίωμα ασκήσεως προσφυγής κατά της αποφάσεως της εν λόγω αρχής ενώπιον φορέα ανεξάρτητου από τα εμπλεκόμενα μέρη και από οποιαδήποτε κυβέρνηση, όπως ορίζει η διάταξη αυτή;

2. Αυτό είναι, στην ουσία, το βασικό ζήτημα που εγείρεται με την παρούσα αίτηση προδικαστικής αποφάσεως η οποία υποβλήθηκε στο Δικαστήριο από το Korkein hallinto-oikeus (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, Φινλανδία).

3. Η παρούσα υπόθεση παρέχει στο Δικαστήριο την πρώτη ευκαιρία να αποφανθεί επί της ερμηνείας του άρθρου 37, παράγραφος 17, της οδηγίας 2009/72, και των εντεύθεν συνεπειών, όσον αφορά τα δικαιώματα δικαστικού ελέγχου όταν ενεργοποιείται η εν λόγω διάταξη.

¹ Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

² ΕΕ 2009, L 211, σ. 55.

II. Νομικό πλαίσιο

A. Το δίκαιο της Ένωσης

4. Το άρθρο 37, παράγραφος 17, της οδηγίας 2009/72 ορίζει:

«Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι υπάρχουν κατάλληλοι μηχανισμοί σε εθνικό επίπεδο δυνάμει των οποίων μέρος θιγόμενο από την απόφαση ρυθμιστικής αρχής έχει δικαίωμα προσφυγής σε φορέα ανεξάρτητο από τα εμπλεκόμενα μέρη και από οιαδήποτε κυβέρνηση.»

B. Το φινλανδικό δίκαιο

5. Κατά το άρθρο 2 του Sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annettu laki (590/2013) (νόμου 590/2013 σχετικά με την εποπτεία των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου, στο εξής: νόμος για την εποπτεία), ο νόμος αυτός έχει εφαρμογή, μεταξύ άλλων, όσον αφορά την άσκηση των εποπτικών και ελεγκτικών καθηκόντων που έχουν ανατεθεί στην Energiavirasto (ενεργειακή αρχή, Φινλανδία, στο εξής: Energiavirasto) με τον Sähkömarkkinalaki [νόμο (588/2013) για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, στο εξής: νόμος για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας] καθώς και με τις διατάξεις και τα διοικητικά διατάγματα που θεσπίστηκαν/εκδόθηκαν δυνάμει του νόμου αυτού.

6. Κατά το άρθρο 5 του νόμου για την εποπτεία, η Energiavirasto έχει καθήκον να επιβλέπει την τήρηση των μνημονευόμενων στο άρθρο του 2 εθνικών νομοθετημάτων και πράξεων του δικαίου της Ένωσης και των διοικητικών διαταγμάτων, καθώς και να ασκεί τα οριζόμενα στο άρθρο 2 λοιπά καθήκοντα που της ανατίθενται διά νόμου.

7. Κατά το άρθρο 6, παράγραφος 1, σημείο 13, του νόμου για την εποπτεία, η Energiavirasto έχει καθήκον να συμβάλλει, στο πλαίσιο της δραστηριότητάς της ως εθνικής ρυθμιστικής αρχής κατά την έννοια των κανόνων της Ένωσης που διέπουν τους τομείς της ηλεκτρικής ενέργειας και του φυσικού αερίου, στη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας και της εφαρμογής των μέτρων για την προστασία των καταναλωτών σχετικά με τις αγορές ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου.

8. Το άρθρο 57, παράγραφος 2, του νόμου για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας προβλέπει, μεταξύ άλλων, ότι οι διαχειριστές δικτύων διανομής πρέπει να προσφέρουν στους καταναλωτές διάφορες μεθόδους πληρωμής για την εξόφληση των τιμολογίων διανομής ηλεκτρικής ενέργειας. Στις προσφερόμενες εναλλακτικές δυνατότητες δεν πρέπει να περιλαμβάνονται όροι αδικαιολόγητοι ή ενέχοντες δυσμενείς διακρίσεις μεταξύ διαφόρων κατηγοριών πελατών.

9. Το άρθρο 106, παράγραφος 2, του νόμου για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας ορίζει ότι η Energiavirasto έχει την ευθύνη της επιτηρήσεως όσον αφορά την τήρηση του εν λόγω νόμου και των διατάξεων και διοικητικών διαταγμάτων που θεσπίζονται/εκδίδονται δυνάμει του νόμου αυτού, καθώς και όσον αφορά τη συμμόρφωση με τις εγκριτικές αποφάσεις που εκδίδονται δυνάμει του εν λόγω νόμου. Κατά τη διάταξη αυτή, χωριστή ρύθμιση για την εποπτεία περιλαμβάνεται στον νόμο για την εποπτεία. Κατά την παράγραφο 4 του ίδιου άρθρου, ο Kuluttaja-asiamies (στο εξής: Συνήγορος του καταναλωτή, Φινλανδία) έχει την ευθύνη εποπτείας όσον αφορά το σύννομο των όρων των μνημονευόμενων στο κεφάλαιο 13 του νόμου για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας συμβάσεων (συμβάσεων ηλεκτρικής ενέργειας), από την άποψη της προστασίας του καταναλωτή.

10. Το άρθρο 114 του νόμου για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας ορίζει ότι οι αποφάσεις που η Energiavirasto εκδίδει δυνάμει του νόμου για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας μπορούν να προσβληθούν με ένδικο βοήθημα που ασκείται σύμφωνα με τον Hallintolainkäyttölaki (586/1996) [κώδικα για τη διαδικασία ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων (586/1996), στο εξής: κώδικας διοικητικής δικονομίας]. Κατά το άρθρο 5, παράγραφος 1, του εν λόγω κώδικα, ως απόφαση η οποία

μπορεί να προσβληθεί με προσφυγή νοείται κάθε μέτρο με το οποίο κρίθηκε μια υπόθεση ή με το οποίο απορρίφθηκε ως απαράδεκτη αίτηση εξετάσεως μιας υποθέσεως. Κατά το άρθρο 6, παράγραφος 1, του ίδιου αυτού κώδικα, προσφυγή κατά αποφάσεως δύναται να ασκήσει ο αποδέκτης της αποφάσεως ή εκείνος του οποίου τα δικαιώματα, οι υποχρεώσεις ή τα συμφέροντα επηρεάζονται άμεσα από την απόφαση.

III. Τα πραγματικά περιστατικά, η κύρια δίκη και τα προδικαστικά ερωτήματα

11. Κατά τη διάταξη περί παραπομπής, ο Α, υπό την ιδιότητα του καταναλωτή πελάτη, συνήψε σύμβαση μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας με την επιχείρηση διαχείρισεως δικτύου διανομής Caruna Oy (πρώην Fortum Sähkösiirto Oy)³.

12. Στις 5 Σεπτεμβρίου 2013, ο Α απέστειλε αίτηση μέσω μηνύματος ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στην Energiivirasto, υπό την ιδιότητά της ως εθνικής ρυθμιστικής αρχής (στο εξής: ΕΡΑ) δυνάμει της οδηγίας 2009/72, ζητώντας της να εξετάσει αν το σύστημα χρεώσεων από την Caruna Oy συνάδει προς το άρθρο 57, παράγραφος 2, του νόμου για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, κατά το οποίο ο διαχειριστής δικτύου διανομής υποχρεούται να προσφέρει στον καταναλωτή διάφορες μεθόδους εξοφλήσεως των τιμολογίων για τη διανομή ηλεκτρικής ενέργειας. Ως εκ τούτου, η αίτηση του Α αφορούσε, κατά το αιτούν δικαστήριο, το δικαίωμα που αναγνωρίζεται στον καταναλωτή πελάτη, δυνάμει του παραρτήματος I, σημείο 1, στοιχείο δ', της οδηγίας 2009/72, να μπορεί να επιλέξει μεταξύ διαφόρων διαφορετικών μεθόδων πληρωμής. Σε απάντηση της αιτήσεως του Α, η Energiivirasto επέλεξε να εξετάσει τη νομιμότητα του συστήματος χρεώσεων από την Caruna Oy.

13. Με απόφαση της 31ης Μαρτίου 2014, η Energiivirasto έκρινε ότι η Caruna Oy δεν παρέβη το άρθρο 57, παράγραφος 2, του νόμου για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, και ότι δεν απαιτείται η λήψη περαιτέρω μέτρων για το συγκεκριμένο ζήτημα. Στην απόφαση αυτή, η Caruna Oy χαρακτηρίστηκε ως θιγόμενο μέρος και ο Α ως το πρόσωπο που υπέβαλε την αίτηση διεξαγωγής έρευνας.

14. Με απόφαση της 28ης Απριλίου 2014, η Energiivirasto απέρριψε ως απαράδεκτη την αίτηση του Α για διόρθωση της αποφάσεως της 31ης Μαρτίου 2014 και απέρριψε το αίτημά του να του αναγνωριστεί η ιδιότητα του θιγόμενου μέρους και να διορθωθεί η απόφαση αυτή επί της ουσίας.

15. Ο Α άσκησε προσφυγή ενώπιον του Helsingin hallinto-oikeus (διοικητικού δικαστηρίου του Ελσίνκι, Φινλανδία), ζητώντας να του αναγνωριστεί η ιδιότητα του θιγόμενου μέρους στην υπόθεση που είχε αχθεί ενώπιον της Energiivirasto. Ο Α ζήτησε επίσης την ακύρωση των αποφάσεων της 31ης Μαρτίου και 28ης Απριλίου 2014 καθώς και την αναπομπή της υποθέσεως στην Energiivirasto προς επανεξέταση.

16. Με απόφαση της 23ης Μαΐου 2016, το Helsingin hallinto-oikeus (διοικητικό δικαστήριο του Ελσίνκι) έκανε δεκτά τα αιτήματα του Α.

17. Η Energiivirasto κατέθεσε αίτηση αναιρέσεως ενώπιον του Korkein hallinto-oikeus (Ανωτάτου Διοικητικού Δικαστηρίου, Φινλανδία). Προς στήριξη της αιτήσεώς της αναιρέσεως, η Energiivirasto υποστηρίζει ότι το γεγονός ότι ο Α υπέβαλε αίτηση διεξαγωγής έρευνας στην Energiivirasto δεν τον νομιμοποιεί να μετάσχει στην εξέταση της αιτήσεως διεξαγωγής έρευνας ούτε να προσφύγει ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων κατά των αποφάσεων επί της αιτήσεως αυτής.

³ Πρέπει να σημειωθεί ότι στην οδηγία 2009/72 οι καταναλωτές πελάτες αναφέρονται ως «οικιακοί πελάτες», κατά τον ορισμό που παρατίθεται στο άρθρο 2, σημείο 10, της εν λόγω οδηγίας, και στο άρθρο 2, σημείο 6, της ίδιας οδηγίας παρατίθεται ο ορισμός του «διαχειριστή συστήματος διανομής». Στις παρούσες προτάσεις, χρησιμοποιώ γενικώς τους όρους «καταναλωτής πελάτης» και «επιχείρηση διαχείρισεως δικτύου», αντιστοίχως, σύμφωνα με τη φρασεολογία της διατάξεως περί παραπομπής.

18. Το Korkein hallinto-oikeus (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο) εκτιμά ότι δεν είναι σαφές, από την άποψη της ορθής ερμηνείας του άρθρου 37, παράγραφος 17, της οδηγίας 2009/72, αν καταναλωτής πελάτης επιχειρήσεως διαχειρίσεως δικτύου διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, όπως ο Α, ο οποίος θεωρεί ότι ζημιώθηκε από το σύστημα χρεώσεων από την εν λόγω επιχείρηση και θέτει το ζήτημα αυτό ενώπιον της ΕΡΑ, μπορεί να χαρακτηριστεί ως «μέρος θιγόμενο από την απόφαση εθνικής ρυθμιστικής αρχής» κατά την έννοια της εν λόγω διατάξεως και αν, κατά συνέπεια, έχει το δικαίωμα να προσφύγει κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον των δικαστηρίων.

19. Ειδικότερα, το Korkein hallinto-oikeus (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο) θεωρεί ότι η νομολογία του Δικαστηρίου δεν περιλαμβάνει υποθέσεις όπου κρίθηκε ότι καταναλωτής πελάτης ή άλλο φυσικό πρόσωπο το οποίο ενεργεί υπό την ιδιότητα του καταναλωτή έχει το δικαίωμα να προσφύγει ενώπιον δικαστηρίου κατά αποφάσεων μιας ΕΡΑ, υπό περιστάσεις παρόμοιες με αυτές της υπό κρίση υποθέσεως, λαμβανομένου υπόψη ότι η απόφαση που εκδόθηκε από την Energiivirasto, υπό την ιδιότητά της ως ΕΡΑ, σχετικά με το συμβατό της τιμολογήσεως από την επιχείρηση διαχειρίσεως δικτύου με τον νόμο για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας, συνδεόταν επίσης με αφορώσα την τιμολόγηση ρήτρα της συμβάσεως μεταξύ της εν λόγω επιχειρήσεως και του καταναλωτή πελάτη για τη μεταφορά ηλεκτρικής ενέργειας. Επιπλέον, το Korkein hallinto-oikeus (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο) επισημαίνει ότι, από την άποψη της προστασίας των καταναλωτών, η εποπτεία ως προς τη νομιμότητα των συμβάσεων για την ηλεκτρική ενέργεια ρυθμίζεται στην εθνική νομοθεσία ως καθήκον του Συνηγούρου του καταναλωτή και ότι οι καταναλωτές μπορούν επίσης να υποβάλουν καταγγελία στην Kuluttajariitalautakunta (επιτροπή επιλύσεως καταναλωτικών διαφορών, Φινλανδία) ή να ασκήσουν ένδικο βοήθημα ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων, μολονότι για την έκδοση νομικώς δεσμευτικών αποφάσεων επί επιμέρους καταναλωτικών διαφορών αρμόδιο είναι μόνον ένα τακτικό δικαστήριο, και όχι διοικητικό δικαστήριο, καθόσον στη Φινλανδία δεν προβλέπεται ειδικό νομικό όργανο για την επίλυση των καταναλωτικών διαφορών ήσσονος σημασίας.

20. Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Korkein hallinto-oikeus (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την κύρια δίκη και να θέσει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 37 της [οδηγίας 2009/72], την έννοια ότι πελάτης επιχειρήσεως διαχειρίσεως δικτύου, ο οποίος έχει την ιδιότητα του καταναλωτή και ο οποίος έχει κινήσει ενώπιον της εθνικής ρυθμιστικής αρχής διαδικασία που αφορά την εν λόγω επιχείρηση, πρέπει να θεωρηθεί “θιγόμενο μέρος”, κατά την έννοια της παραγράφου 17 του εν λόγω άρθρου, το οποίο θίγεται από την απόφαση της ρυθμιστικής αρχής και το οποίο έχει, ως εκ τούτου, δικαίωμα να ασκήσει, ενώπιον εθνικού δικαστηρίου, ένδικο βοήθημα κατά αποφάσεως της εθνικής ρυθμιστικής αρχής που αφορά την επιχείρηση διαχειρίσεως δικτύου;

2) Δύναται, σε περίπτωση που θεωρηθεί ότι το περιγραφέν στο πρώτο ερώτημα άτομο δεν πρέπει να θεωρηθεί “θιγόμενο μέρος” κατά την έννοια του άρθρου 37 της [οδηγίας 2009/72], πελάτης που έχει την ιδιότητα του καταναλωτή –και που έχει καθεστώς όπως αυτό του ασκήσαντος το ένδικο βοήθημα στην κύρια δίκη– να στηρίξει σε άλλη νομική βάση δικαίωμα απορρέον από το δικαίωμα της Ένωσης να μετάσχει σε διαδικασία διεξαγόμενη ενώπιον της ρυθμιστικής αρχής με αντικείμενο την εξέταση αιτήσεώς του περί λήψεως ορισμένου μέτρου και/ή να ζητήσει την περαιτέρω εξέταση της υποθέσεως από εθνικό δικαστήριο, ή μήπως πρόκειται για ζήτημα που κρίνεται με βάση το εθνικό δίκαιο;»

21. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν στο Δικαστήριο ο Α, η Φινλανδική, η Ουγγρική και η Ολλανδική Κυβέρνηση καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ο Α, η Energiivirasto, η Φινλανδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή παρέστησαν κατά την επ’ ακροατηρίου συζήτηση που διεξήχθη στις 19 Ιουνίου 2019.

IV. Περίληψη των παρατηρήσεων των μετεχόντων στην προδικαστική διαδικασία

22. Ο Α, η Ολλανδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή υποστηρίζουν ότι οι καταναλωτές πελάτες που βρίσκονται σε κατάσταση παρόμοια με αυτήν του Α μπορούν να χαρακτηριστούν ως «θιγόμενα μέρη» δυνάμει του άρθρου 37, παράγραφος 17, της οδηγίας 2009/72, ενώ η Energiivirasto καθώς και η Φινλανδική και η Ουγγρική Κυβέρνηση έχουν αντίθετη άποψη.

23. Ο Α υποστηρίζει ότι η αίτησή του προς την Energiivirasto σχετικά με το σύστημα χρεώσεων από την Caruna Oy συνιστά καταγγελία η οποία γεννά δικαίωμα προσφυγής δυνάμει του άρθρου 37, παράγραφος 11, της οδηγίας 2009/72. Οι εναλλακτικές δυνατότητες που προβλέπονται από τη φινλανδική νομοθεσία για την αντιμετώπιση των παραπόνων των καταναλωτών δεν αντικαθιστούν το άρθρο 37, παράγραφος 11, της οδηγίας 2009/72, λαμβανομένων υπόψη, μεταξύ άλλων, του χρόνου και των δαπανών που συνεπάγεται η άσκηση ενδίκου βοηθήματος ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων, καθώς και του γεγονότος ότι η απόφαση που εκδίδεται από την επιτροπή επιλύσεως καταναλωτικών διαφορών αποτελεί μη δεσμευτική σύσταση προς τα μέρη. Ο Α δήλωσε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ότι για το ίδιο ζήτημα είχε υποβάλει καταγγελία στην επιτροπή επιλύσεως καταναλωτικών διαφορών, αλλά μετά από την έκδοση της αποφάσεως της Energiivirasto θεώρησε ότι είναι περιττό να συνεχίσει, δεδομένου ότι, στην πράξη, η εν λόγω επιτροπή είναι απίθανο να εκδώσει απόφαση που θα αποκλίνει από την απόφαση της ΕΡΑ.

24. Η Energiivirasto υποστηρίζει ότι το άρθρο 37 της οδηγίας 2009/72 δεν αφορά τους καταναλωτές πελάτες και ότι, σύμφωνα με την εν λόγω οδηγία, οι ΕΡΑ δεν είναι υποχρεωμένες να επιλαμβάνονται των καταγγελιών των καταναλωτών. Αιτήσεις διεξαγωγής έρευνας προβλέπονται από την εθνική νομοθεσία, οι δε επίμαχες αποφάσεις δεν βασίζονται στο άρθρο 37, παράγραφος 11, της οδηγίας 2009/72. Ο Α είχε απλώς τον ρόλο του πληροφοριοδότη. Αποτελεσματική έννομη προστασία διασφαλίζεται από την επιτροπή επιλύσεως καταναλωτικών διαφορών και από τα τακτικά δικαστήρια, η δε αναγνώριση στον καταναλωτή της κύριας δίκης του δικαιώματος ασκήσεως προσφυγής ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων θα σήμαινε ότι όλοι οι πιθανοί καταναλωτές πελάτες θα είχαν στη Φινλανδία τα ίδια δικαιώματα.

25. Η Φινλανδική Κυβέρνηση, υποστηριζόμενη κατά τα ουσιώδη από την Ουγγρική Κυβέρνηση, διατείνεται ότι η εθνική νομοθετική ρύθμιση που παρέχει σε οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο τη δυνατότητα να απευθύνει στην Energiivirasto αίτηση διεξαγωγής έρευνας αποτελεί αμιγώς εθνική λύση, η οποία ουδόλως συνδέεται με την οδηγία 2009/72. Οι ΕΡΑ δεν υποχρεούνται, σύμφωνα με την οδηγία 2009/72, να εξετάζουν τις καταγγελίες καταναλωτών και, λαμβανομένων υπόψη του γράμματος, της προελεύσεως, του πλαισίου και του σκοπού της οδηγίας 2009/72, το άρθρο 37, παράγραφοι 11, 12 και 17, της εν λόγω οδηγίας αφορά αποκλειστικά τις επιχειρήσεις ηλεκτρικής ενέργειας. Υπογραμμίζει, αφενός, ότι η φινλανδική νομοθεσία προβλέπει μηχανισμούς για την αντιμετώπιση των καταγγελιών των καταναλωτών μέσω της επιτροπής επιλύσεως καταναλωτικών διαφορών και του Συνηγόρου του καταναλωτή και, αφετέρου, ότι οι καταναλωτές μπορούν επίσης να προσφύγουν στα τακτικά δικαστήρια κατά των επιχειρήσεων ηλεκτρικής ενέργειας που φέρεται ότι προσβάλλουν τα προβλεπόμενα από τον νόμο για την αγορά ηλεκτρικής ενέργειας δικαιώματά τους, και με τον τρόπο αυτόν διασφαλίζεται αποτελεσματική ένδικη προστασία.

26. Η Ολλανδική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με την ενεργητική νομιμοποίηση των μερών που τίγονται από αποφάσεις των ΕΡΑ⁴, ο καταναλωτής πελάτης θεωρείται «θιγόμενο μέρος» κατά την έννοια του άρθρου 37, παράγραφος 17, της οδηγίας 2009/72, στο μέτρο που η απόφαση της ΕΡΑ επηρεάζει τα δικαιώματα που αυτός αντλεί από το δίκαιο της Ένωσης. Αυτό ακριβώς συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης, όπου ο Α απηύθυνε στην ΕΡΑ αίτηση η οποία, αυτός θεωρεί, αντιμετωπίστηκε ως καταγγελία κατά την έννοια του άρθρου 37, παράγραφος 11, της οδηγίας 2009/72, και η απόφαση της ΕΡΑ επηρεάζει το δικαίωμα του Α σχετικά

⁴ Η Ολλανδική Κυβέρνηση παραπέμπει, μεταξύ άλλων, στην απόφαση της 21ης Φεβρουαρίου 2008, Tele2 Telecommunication (C-426/05, EU:C:2008:103, σκέψεις 26, 30 και 32).

με την επιλογή μεθόδου πληρωμής το οποίο προβλέπεται από το άρθρο 3, παράγραφος 7, και το παράρτημα I, σημείο 1, στοιχείο δ', της οδηγίας 2009/72. Υπογραμμίζει ότι το άρθρο 3, παράγραφος 13, της οδηγίας 2009/72 είναι διακριτό από το άρθρο 37, παράγραφος 11, της ίδιας οδηγίας, το οποίο επ' ουδενί περιορίζει το δικαίωμα προσβάσεως στα δικαστήρια όταν η απόφαση της ΕΡΑ θίγει τα δικαιώματα που ο καταναλωτής αντλεί από την ως άνω οδηγία.

27. Η Επιτροπή συμεριζεται την άποψη αυτή. Βάσει του γράμματος και του πλαισίου του, το άρθρο 37, παράγραφος 17, της οδηγίας 2009/72 καταλαμβάνει τους καταναλωτές πελάτες και, όπως τονίστηκε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, είναι διατυπωμένο με γενικό τρόπο και, ως εκ τούτου, είναι ευρύτερο από το άρθρο 37, παράγραφοι 11 και 12, της εν λόγω οδηγίας. Η Επιτροπή υποστηρίζει περαιτέρω ότι το άρθρο 3, παράγραφος 13, και το άρθρο 37, παράγραφος 17, της οδηγίας 2009/72 συνεπάγονται διαφορετικές υποχρεώσεις για τα κράτη μέλη και, στο μέτρο που τα τακτικά δικαστήρια στην Φινλανδία φαίνεται να μην είναι αρμόδια να εξετάζουν το σύννομο των αποφάσεων της ΕΡΑ, αν γίνει δεκτό ότι ο καταναλωτής πελάτης δεν έχει δικαίωμα προσφυγής δυνάμει του άρθρου 37, παράγραφος 17, της οδηγίας αυτής, δεν μπορεί να προσφύγει κατά μη δεκτικής προσφυγής αποφάσεως της ΕΡΑ.

V. Ανάλυση

28. Η ουσία των προδικαστικών ερωτημάτων που τέθηκαν από το Korkein hallinto-oikeus (Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο) επιτάσσει την εξέταση του ζητήματος αν η οδηγία 2009/72 και το δίκαιο της Ένωσης, γενικότερα, το υποχρεώνουν να δεχθεί, υπό τις περιστάσεις της κύριας δίκης, την ύπαρξη μιας, όπως φαίνεται, δυνατότητας δικαστικού ελέγχου η οποία δεν προβλέπεται από τη νομοθεσία του κράτους μέλους.

29. Φρονώ ότι, πριν προχωρήσω στην ερμηνεία του άρθρου 37, παράγραφος 17, της οδηγίας 2009/72, ως σημείο αφετηρίας θα πρέπει να εξεταστούν, αφενός, οι αποφάσεις του Δικαστηρίου σχετικά με την ενεργητική νομιμοποίηση των μερών που θίγονται από αποφάσεις μιας ΕΡΑ και, αφετέρου, το αν η επίμαχη εν προκειμένω απόφαση της Energiainirasto εμπίπτει στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2009/72.

30. Τούτου λεχθέντος, είμαι της γνώμης ότι το δεύτερο ερώτημα είναι απαράδεκτο κατά το μέρος που αφορά το δικαίωμα συμμετοχής του Α στη διαδικασία που οδήγησε στην έκδοση της επίμαχης αποφάσεως της Energiainirasto. Επί του συγκεκριμένου ζητήματος, οι μετέχοντες στην προδικαστική διαδικασία δεν υπέβαλαν παρατηρήσεις, και από κανένα σημείο της διατάξεως περί παραπομπής δεν συνάγεται ότι το ζήτημα αυτό ασκεί επιρροή. Συνεπώς, στη δικογραφία δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία ως προς τα κρίσιμα πραγματικά και νομικά περιστατικά που θα μπορούσαν να παράσχουν στο Δικαστήριο τη δυνατότητα να αποφανθεί⁵. Δεδομένου ότι το υπόλοιπο του δευτέρου ερωτήματος αφορά τα δικαιώματα δικαστικού ελέγχου ενώπιον δικαστηρίου κράτους μέλους, αποτελεί επανάληψη του πρώτου ερωτήματος. Επομένως, θα απαντήσω μόνο στο πρώτο ερώτημα.

31. Η ανάλυσή μου υποδιαιρείται σε τρία μέρη. Πρώτον, στο τμήμα Α, θα αναλύσω τις αποφάσεις του Δικαστηρίου όσον αφορά την ενεργητική νομιμοποίηση των μερών που θίγονται από αποφάσεις μιας ΕΡΑ σε σχέση με την υπό κρίση υπόθεση. Δεύτερον, στο τμήμα Β, θα εξετάσω αν η επίμαχη απόφαση της Energiainirasto εμπίπτει στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2009/72. Τρίτον, στο τμήμα Γ, θα εξετάσω την ερμηνεία του άρθρου 37, παράγραφος 17, της οδηγίας 2009/72 υπό τις περιστάσεις της κύριας δίκης.

⁵ Βλ., για παράδειγμα, αποφάσεις της 13ης Δεκεμβρίου 2018, Rittinger κ.λπ. (C-492/17, EU:C:2018:1019, σκέψεις 37 έως 39), και της 2ας Μαΐου 2019, Asendia Spain (C-259/18, EU:C:2019:346, σκέψεις 16 έως 20).

32. Με βάση την ανάλυση αυτή, έχω καταλήξει στο συμπέρασμα ότι καταναλωτής πελάτης επιχειρήσεως διαχειρίσεως δικτύου, όπως ο Α στην υπόθεση της κύριας δίκης, δεν μπορεί να θεωρηθεί «μέρος θιγόμενο από απόφαση της ρυθμιστικής αρχής» κατά το άρθρο 37, παράγραφος 17, της οδηγίας 2009/72.

A. Οι αποφάσεις του Δικαστηρίου σχετικά με τα μέρη που θίγονται από αποφάσεις των ΕΡΑ

33. Όπως επισημαίνεται στις παρατηρήσεις της Φινλανδικής, της Ουγγρικής, και της Ολλανδικής Κυβερνήσεως καθώς και της Επιτροπής, το Δικαστήριο έχει ήδη εξετάσει την ενεργητική νομιμοποίηση των μερών που θίγονται από αποφάσεις των ΕΡΑ και, ιδίως, στις αποφάσεις του επί των υποθέσεων Tele2 Telecommunication⁶, T-Mobile Austria⁷, Arcor⁸ και E.ON Földgáz Trade⁹, όσον αφορά την ερμηνεία μέτρων της Ένωσης σχετικών με άλλες ρυθμιζόμενες αγορές, δηλαδή τις τηλεπικοινωνίες και το φυσικό αέριο. Ωστόσο, θεωρώ ότι οι περιστάσεις στις υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκαν οι αποφάσεις αυτές διαφέρουν από τις περιστάσεις της κύριας δίκης διότι σε ουδεμία εξ αυτών ήταν επίμαχο το ζήτημα του ουσιαστικού εύρους του δικαίου της Ένωσης. Όπως θα εξηγήσω στο τμήμα Β των παρουσών προτάσεων, το ζήτημα αυτό είναι καθοριστικής σημασίας για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.

34. Η απόφαση Tele2 Telecommunication¹⁰ αφορούσε την ερμηνεία, μεταξύ άλλων, του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/21/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία-πλαίσιο)¹¹. Η κύρια δίκη αφορούσε τη νομιμοποίηση επιχειρήσεως να προσβάλει απόφαση μιας ΕΡΑ έχουσα απευθυνθεί σε ανταγωνιστική επιχείρηση στο πλαίσιο διοικητικής διαδικασίας αναλύσεως της αγοράς που διεξαγόταν από την ΕΡΑ σύμφωνα με την εν λόγω οδηγία. Με άλλα λόγια, το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της οδηγίας-πλαισίου είχε ήδη ενεργοποιηθεί όταν το Δικαστήριο έκρινε στην απόφαση Tele2 Telecommunication ότι το άρθρο 4 της οδηγίας εκείνης και η αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας την οποία εγγυάται το δίκαιο της Ένωσης προστατεύουν τα δικαιώματα τρίτων που θίχτηκαν από την επίμαχη απόφαση της ΕΡΑ στην υπόθεση εκείνη.

35. Στην υπόθεση T-Mobile Austria¹², το Δικαστήριο κινήθηκε εντός του πλαισίου που είχε καθοριστεί στην απόφαση Tele2 Telecommunication όσον αφορά την εκτίμηση της νομιμοποίησης επιχειρήσεως να προσφύγει κατά απόφασεως έχουσας εκδοθεί από μια ΕΡΑ στο πλαίσιο διαδικασίας χορηγήσεως άδειας μεταβολής της ιδιοκτησιακής διαρθρώσεως κατόπιν συγχωνεύσεως-εξαγοράς ορισμένων επιχειρήσεων σύμφωνα με τους ενωσιακούς κανόνες για τις τηλεπικοινωνίες. Το Δικαστήριο έκρινε ότι η επιχείρηση αυτή πρέπει να θεωρηθεί θιγόμενο μέρος κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαισίου, εφόσον αποτελεί ανταγωνιστή της(-ων) επιχειρήσεως(-ων) προς τις οποίες (την οποία) απευθύνθηκε η απόφαση της ΕΡΑ και εφόσον η απόφαση αυτή εκδόθηκε στο πλαίσιο διαδικασίας που αποσκοπεί στη διαφύλαξη του ανταγωνισμού και είναι πιθανό να επηρεάσει τη θέση της εν λόγω πρώτης επιχειρήσεως στη σχετική αγορά.

6 Απόφαση της 21ης Φεβρουαρίου 2008 (C-426/05, EU:C:2008:103).

7 Απόφαση της 22ας Ιανουαρίου 2015 (C-282/13, EU:C:2015:24).

8 Απόφαση της 24ης Απριλίου 2008 (C-55/06, EU:C:2008:244).

9 Απόφαση της 19ης Μαρτίου 2015 (C-510/13, EU:C:2015:189).

10 Απόφαση της 21ης Φεβρουαρίου 2008 (C-426/05, EU:C:2008:103, ιδίως σκέψεις 2, 12 έως 15, 27, 30 έως 39 και 43 έως 48).

11 ΕΕ 2002, L 108, σ. 33, στο εξής: οδηγία-πλαίσιο. Το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/21 ορίζει: «τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν την ύπαρξη αποτελεσματικών μηχανισμών, σε εθνικό επίπεδο, βάσει των οποίων κάθε χρήστης ή επιχείρηση που παρέχει δίκτυα ή/και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών έχει, όταν επηρεάζεται από απόφαση [ΕΡΑ], δικαίωμα προσφυγής κατά της απόφασης, ενώπιον οργάνου προσφυγής το οποίο μπορεί να είναι δικαστήριο, και το οποίο είναι ανεξάρτητο από τα εμπλεκόμενα μέρη και διαθέτει την απαιτούμενη εμπειρία για την εκτέλεση των καθηκόντων του».

12 Απόφαση της 22ας Ιανουαρίου 2015 (C-282/13, EU:C:2015:24, ιδίως σκέψεις 12 έως 26, 32 έως 39 και 46 έως 48).

36. Στην υπόθεση Arcor¹³, το Δικαστήριο ακολούθησε παρόμοια προσέγγιση κατά την ερμηνεία του άρθρου 5α, παράγραφος 3, της οδηγίας 90/387/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1990, για τη δημιουργία της εσωτερικής αγοράς στον τομέα των τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών μέσω της εφαρμογής της παροχής ανοικτού δικτύου¹⁴, το οποίο είναι σχεδόν πανομοιότυπο με το άρθρο 37, παράγραφος 17, της οδηγίας 2009/72. Όπως οι αποφάσεις Tele2 Telecommunication και T-Mobile Austria, η απόφαση Arcor αφορούσε τη νομιμοποίηση τρίτου να προσβάλει απόφαση μιας ΕΡΑ εμπίπτουσα στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 90/387, δηλαδή απόφαση αφορώσα την έγκριση των τιμών της αδεσμοποίητης προσβάσεως στον τοπικό βρόχο. Το Δικαστήριο υπογράμμισε στην απόφαση Arcor ότι δεν είναι αναγκαία η ύπαρξη συμβατικού δεσμού μεταξύ του τρίτου και του μέρους που υπόκειται στην απόφαση της ΕΡΑ προκειμένου ο τρίτος να έχει δικαίωμα αποτελεσματικού δικαστικού ελέγχου δυνάμει της εν λόγω οδηγίας και, γενικότερα, του δικαίου της Ένωσης.

37. Η απόφαση E.ON Földgáz Trade¹⁵ αφορούσε τη νομιμοποίηση οικονομικού φορέα της ουγγρικής αγοράς φυσικού αερίου να προσβάλει, ως κάτοχος άδειας για τη μεταφορά φυσικού αερίου, απόφαση μιας ΕΡΑ με την οποία είχαν τροποποιηθεί οι κανόνες του κώδικα δικτύου φυσικού αερίου για τη μακροπρόθεσμη διάθεση δυναμικότητας. Το Δικαστήριο έκρινε ότι, μολονότι η οδηγία 2003/55/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2003, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου και την κατάργηση της οδηγίας 98/30/ΕΚ¹⁶, δεν περιέχει συγκεκριμένες διατάξεις σχετικά με τα ένδικα βοηθήματα που βρίσκονται στη διάθεση ενός τέτοιου φορέα, εντούτοις η ΕΡΑ υπόκειται, κατά την έκδοση της αποφάσεώς της, στους κανόνες της Ένωσης σχετικά με την πρόσβαση των φορέων της αγοράς στο δίκτυο μεταφοράς φυσικού αερίου. Πάνω σε αυτή τη βάση, το Δικαστήριο έκρινε ότι αυτοί οι κανόνες της Ένωσης και η αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας που κατοχυρώνεται στο δίκαιο της Ένωσης διασφαλίζουν τον δικαστικό έλεγχο στους τρίτους των οποίων τα δικαιώματα, ενδεχομένως, προσβλήθηκαν από την επίμαχη απόφαση της ΕΡΑ. Όπως οι αποφάσεις Tele2 Telecommunication, T-Mobile Austria και Arcor, η απόφαση E.ON Földgáz Trade αφορούσε απόφαση μιας ΕΡΑ εμπίπτουσα στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής των σχετικών κανόνων της Ένωσης, δηλαδή απόφαση η οποία αφορούσε την πρόσβαση στο δίκτυο μεταφοράς φυσικού αερίου.

38. Ως εκ τούτου, οι περιστάσεις που εξετάστηκαν στις προαναφερθείσες αποφάσεις διαφέρουν από τις περιστάσεις της παρούσας υποθέσεως σε δύο, τουλάχιστον, κρίσιμα σημεία. Πρώτον, ήσαν όλες υποθέσεις στις οποίες τρίτος σε σχέση με απόφαση που είχε εκδοθεί από μια ΕΡΑ διεκδικούσε τα δικαιώματά του δικαστικού ελέγχου. Εν προκειμένω, αντιθέτως, ο Α μπορεί να θεωρηθεί αποδέκτης της επίμαχης αποφάσεως της Energiavirasto, καθόσον ο ίδιος υπέβαλε την αίτηση διεξαγωγής έρευνας και κατονομάζεται ως αποδέκτης στην οικεία απόφαση (βλ. σημείο 13 των παρουσών προτάσεων). Δεύτερον, σε όλες τις προαναφερθείσες αποφάσεις, το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του σχετικού μέτρου της Ένωσης είχε αδιαμφισβήτητα ενεργοποιηθεί λόγω μιας διαδικασίας την οποία η ΕΡΑ ήταν εξουσιοδοτημένη ή υποχρεωμένη να κινήσει δυνάμει του οικείου μέτρου της Ένωσης. Αντιθέτως, στην υπό κρίση υπόθεση, είναι αναγκαίο να αποδειχθεί αν η επίμαχη απόφαση της Energiavirasto εμπίπτει στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2009/72.

13 Απόφαση της 24ης Απριλίου 2008, (C-55/06, EU:C:2008:244, ιδίως σκέψεις 32 έως 39 και 171 έως 178).

14 ΕΕ 1990, L 192, σ. 1, όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/51/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Οκτωβρίου 1997, για την τροποποίηση των οδηγιών του Συμβουλίου 90/387/ΕΟΚ και 92/44/ΕΟΚ με σκοπό την προσαρμογή τους στο ανταγωνιστικό περιβάλλον του τηλεπικοινωνιακού τομέα (ΕΕ 1997, L 295, σ. 23). Το άρθρο 5α, παράγραφος 3, της οδηγίας 90/387 όριζε: «τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι, σε εθνικό επίπεδο, υπάρχουν κατάλληλοι μηχανισμοί βάσει των οποίων ένα μέρος που θίγεται από την απόφαση της [ΕΡΑ] έχει δικαίωμα να προσφεύγει σε φορέα ανεξάρτητο των εμπλεκόμενων μερών».

15 Απόφαση της 19ης Μαρτίου 2015 (C-510/13, EU:C:2015:189, σκέψεις 17 έως 29 και 37 έως 51).

16 ΕΕ 2003, L 176, σ. 57, και διορθωτικό ΕΕ 2004, L 16, σ. 74. Στην απόφασή του της 19ης Μαρτίου 2015, E.ON Földgáz Trade (C-510/13, EU:C:2015:189, σκέψεις 30 έως 35), το Δικαστήριο έκρινε ότι η οδηγία 2009/73/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2009, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά φυσικού αερίου και την κατάργηση της οδηγίας 2003/55 (ΕΕ 2009, L 211, σ. 94), δεν είχε εφαρμογή *ratione temporis*, οπότε δεν είχε την ευκαιρία να ερμηνεύσει το άρθρο 41, παράγραφος 17, της εν λόγω οδηγίας, το οποίο είναι πανομοιότυπο με το άρθρο 37, παράγραφος 17, της οδηγίας 2009/72.

B. Εφαρμογή της οδηγίας 2009/72 στην υπόθεση της κύριας δίκης

39. Είναι σημαντικό να υπενθυμιστεί ότι η Ένωση δεν έχει γενική αρμοδιότητα ως προς τα ένδικα βοηθήματα που δεν εμπίπτουν στους τομείς στους οποίους έχει ουσιαστική αρμοδιότητα¹⁷. Δεδομένου ότι το άρθρο 37, παράγραφος 17, της οδηγίας 2009/72 αποτελεί, ουσιαστικά, διάταξη περί ενδίκων βοηθημάτων καθορίζουσα τα πρόσωπα που μπορούν να προσβάλλουν αποφάσεις των ΕΡΑ, η απάντηση που θα δοθεί στο προδικαστικό ερώτημα εξαρτάται από το αν το καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2009/72 εκτείνεται στην επίμαχη απόφαση της Energiivirasto. Αν όντως συμβαίνει αυτό, οι εγγυήσεις ενδίκων βοηθημάτων οι οποίες προβλέπονται από την οδηγία 2009/72 και, γενικότερα, από το δίκαιο της Ένωσης θα έχουν, κατ' ανάγκην, εφαρμογή.

40. Πρώτον, συνάγω ότι, βάσει γραμματικής ερμηνείας της, η οδηγία 2009/72 δεν επιβάλλει στις ΕΡΑ την υποχρέωση να εξετάζουν αιτήσεις διεξαγωγής έρευνας όπως η επίμαχη εν προκειμένω. Όπως επισήμαναν η Energiivirasto και η Φινλανδική Κυβέρνηση, η δυνατότητα που παρέχει η φινλανδική νομοθεσία στα φυσικά και στα νομικά πρόσωπα να υποβάλλουν αιτήσεις στην ΕΡΑ για τη διεξαγωγή έρευνας αποτελεί εθνική λύση που δεν συνδέεται με την οδηγία 2009/72.

41. Δεύτερον, όπως επισημαίνουν η Energiivirasto καθώς και η Φινλανδική και η Ουγγρική Κυβέρνηση, ούτε το γράμμα της οδηγίας 2009/72 επιβάλλει στις ΕΡΑ να εξετάζουν καταγγελίες των καταναλωτών. Όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο¹⁸, η οδηγία 2009/72 περιέχει διάφορες διατάξεις σχετικά με την προστασία των καταναλωτών. Ορίζει, στο άρθρο της 3, παράγραφος 7, ότι τα κράτη μέλη πρέπει να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία των καταναλωτών και να διασφαλίζουν υψηλό επίπεδο προστασίας των καταναλωτών όσον αφορά, μεταξύ άλλων, τους μηχανισμούς επιλύσεως διαφορών. Ειδικότερα, η οδηγία αυτή υποχρεώνει τα κράτη μέλη να διασφαλίζουν την ύπαρξη αποτελεσματικών μέσων διακανονισμού διαφορών και τον εξωδικαστικό διακανονισμό των διαφορών σχετικά με τις καταγγελίες των καταναλωτών¹⁹.

42. Όπως επισημαίνεται σε ορισμένες διατάξεις και αιτιολογικές σκέψεις της οδηγίας 2009/72, οι ΕΡΑ ενεργούν σε συνεργασία με τις λοιπές αρμόδιες αρχές για τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας και την επιβολή των μέτρων προστασίας των καταναλωτών τα οποία καθορίζονται στην εν λόγω οδηγία²⁰, στα οποία μπορεί να περιλαμβάνεται η εξέταση των καταγγελιών. Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 13, της οδηγίας 2009/72, «[τ]α κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι υπάρχει ανεξάρτητος μηχανισμός, όπως διαμεσολαβητής ενεργείας ή φορέας των καταναλωτών, για την αποτελεσματική αντιμετώπιση παραπόνων και τον εξωδικαστικό διακανονισμό διαφορών». Από τη χρήση της λέξεως «όπως» στην ως άνω διάταξη μπορεί να συναχθεί ότι η επιλογή της αρμόδιας αρχής για την αντιμετώπιση των παραπόνων των καταναλωτών και τον διακανονισμό των διαφορών εμπίπτει στην εξουσία εκτιμήσεως

17 Πρβλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα E. Tanchev στην υπόθεση GRDF (C-236/18, EU:C:2019:441, σημείο 34 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

18 Βλ., για παράδειγμα, διάταξη της 14ης Μαΐου 2019, Acea Energia κ.λπ. (C-406/17 έως C-408/17 και C-417/17, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2019:404, σκέψη 55).

19 Βλ. οδηγία 2009/72, ιδίως αιτιολογικές σκέψεις 42, 54· παράρτημα I, σημείο 1, στοιχείο στ'.

20 Βλ. οδηγία 2009/72, ιδίως αιτιολογικές σκέψεις 37, 51· άρθρο 36, στοιχείο ζ', άρθρο 37, παράγραφοι 1, στοιχεία ι' και ιγ', και 2. Βλ. επίσης, για παράδειγμα, ερμηνευτικό σημείωμα της Επιτροπής, της 22ας Ιανουαρίου 2010, σχετικά με τις αγορές λιανικής στην οδηγία 2009/72 και στην οδηγία 2009/73, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://ec.europa.eu/energy/>, ιδίως τμήματα 3 και 4.5.

των κρατών μελών. Οι παρατηρήσεις της Φινλανδικής Κυβερνήσεως σχετικά με το ιστορικό της οδηγίας 2009/72, όπου οι προταθείσες από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τροπολογίες σχετικά με την αντιμετώπιση παραπόνων των καταναλωτών από τις ΕΡΑ μεταφέρθηκαν από το νυν άρθρο 37 στο άρθρο 3 της οδηγίας 2009/72²¹, ενισχύουν έτι περαιτέρω αυτή την άποψη.

43. Είναι ενδεχομένως χρήσιμο να προστεθεί ότι η ανάλυση αυτή φαίνεται να ευθυγραμμίζεται με την οδηγία (ΕΕ) 2019/944 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουνίου 2019, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας και την τροποποίηση της οδηγίας 2012/27/ΕΕ (αναδιτύπωση)²², η οποία καταργεί την οδηγία 2009/72 από την 1η Ιανουαρίου 2021²³. Αξιοσημείωτο είναι ότι η οδηγία 2019/944 περιέχει μια διάταξη πανομοιότυπη με το άρθρο 37, παράγραφος 17,²⁴ και ότι διατηρείται ο ρόλος των ΕΡΑ να συνεργάζονται με άλλες αρχές για την προστασία των καταναλωτών²⁵. Ειδικότερα, το άρθρο 26, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας προβλέπει το δικαίωμα των καταναλωτών για εξωδικαστικό διακανονισμό των διαφορών «μέσω ενός ανεξάρτητου μηχανισμού όπως ένας “διαμεσολαβητής” ενέργειας ή ένας φορέας καταναλωτών ή μέσω ρυθμιστικής αρχής»²⁶, πράγμα το οποίο αποδεικνύει ότι συναφώς υπάρχει εξουσία εκτιμήσεως όσον αφορά το αν θα δοθεί ρόλος στις ΕΡΑ.

44. Τρίτον, υπό την επιφύλαξη της εξακριβώσεως από το αιτούν δικαστήριο, η επίμαχη απόφαση της Energiivirasto δεν φαίνεται να συνιστά απόφαση εμπόρου στην κατηγορία του διακανονισμού διαφορών κατά το άρθρο 37, παράγραφος 11 ή 12, της οδηγίας 2009/72. Όπως αναφέρουν διάφορες διατάξεις της οδηγίας 2009/72, το άρθρο 37, παράγραφοι 11 και 12, έχει σχέση με αποφάσεις τις οποίες λαμβάνει η ΕΡΑ ενεργώντας ως αρχή διακανονισμού διαφορών²⁷, με σκοπό την επίλυση οριζόντιων διαφορών μεταξύ δύο ή περισσοτέρων μερών στις καταστάσεις που αυτό περιγράφει. Το άρθρο 37, παράγραφος 11, προβλέπει συγκεκριμένη διαδικασία όσον αφορά τις καταγγελίες που υποβάλλονται από «οποιοδήποτε μέρος» κατά διαχειριστή δικτύου μεταφοράς ή διανομής σχετικά με τις απορρέουσες από την ως άνω οδηγία υποχρεώσεις του εν λόγω φορέα, η οποία διαδικασία καταλήγει στην έκδοση δεσμευτικής απόφασης της ΕΡΑ, εκτός αν ή έως ότου ακυρωθεί κατόπιν προσφυγής. Το άρθρο 37, παράγραφος 12, αφορά τις «προσφυγές για επανεξέταση» σχετικά με αποφάσεις της ΕΡΑ για τιμολόγια ή μεθόδους, που έχουν ασκηθεί από «[κ]άθε θιγόμενο [που] έχει δικαίωμα προσφυγής» κατά αυτών των αποφάσεων, και θέτει ορισμένους δικονομικούς περιορισμούς σχετικά με τις εν λόγω προσφυγές ως προς την προθεσμία ασκήσεώς τους και το μη ανασταλτικό τους αποτέλεσμα²⁸.

45. Αν το ζήτημα τελείωνε εδώ, καθόλου δεν θα δυσκολευόμουν να απαντήσω αρνητικά στο πρώτο ερώτημα. Ωστόσο, όπως επισημαίνει το αιτούν δικαστήριο (βλ. σημεία 12 και 19 των παρούσων προτάσεων), η επίμαχη απόφαση της Energiivirasto αφορά τη συμμόρφωση της επιχειρήσεως διαχειρίσεως δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας με το άρθρο 57, παράγραφος 2, του νόμου για την αγορά

21 Κατά την πρώτη ανάγνωση από το Κοινοβούλιο της προτάσεως που κατέληξε στην έκδοση της οδηγίας 2009/72, είχε προταθεί η προσθήκη μιας παραγράφου στο νυν άρθρο 37: «οι [ΕΡΑ] συγκροτούν ανεξάρτητες υπηρεσίες παραπόνων και εναλλακτικά συστήματα προσφυγής όπως ένας ανεξάρτητος διαμεσολαβητής για θέματα ενέργειας ή ένας φορέας των καταναλωτών. Αυτά τα συστήματα ή οι υπηρεσίες θα έχουν την ευθύνη της αποτελεσματικής αντιμετώπισης των παραπόνων και θα πληρούν κριτήρια βέλτιστης πρακτικής. Οι [ΕΡΑ] καθορίζουν πρότυπα και κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τον τρόπο χειρισμού των παραπόνων από τους παραγωγούς και τους διαχειριστές δικτύου». Το νομοθετικό ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της 18ης Ιουνίου 2008, σχετικά με πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την τροποποίηση της οδηγίας 2003/54/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας (ΕΕ 2009, C 286 E, σ. 106), πρότεινε το άρθρο 22γ, παράγραφος 13. Η πρόταση αυτή δεν περιελήφθη στην κοινή θέση του Συμβουλίου (ΕΕ 2009, C 70 E, σ. 1) και, με τη δεύτερη ανάγνωση, παρόμοιες διατάξεις προστέθηκαν στο νυν άρθρο 3. Βλ. σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για δεύτερη ανάγνωση, 2 Απριλίου 2009, Α6-0216/2009.

22 ΕΕ 2019, L 158, σ. 125.

23 Βλ. οδηγία 2019/944, άρθρο 72, πρώτο εδάφιο.

24 Βλ. οδηγία 2019/944, άρθρο 60, παράγραφος 8.

25 Βλ. οδηγία 2019/944, ιδίως αιτιολογική σκέψη 86· άρθρο 58, στοιχείο ζ', και άρθρο 59, στοιχείο ιη'.

26 Η υπογράμμιση δική μου. Βλ., επίσης, οδηγία 2019/944, αιτιολογική σκέψη 36.

27 Βλ. οδηγία 2009/72, ιδίως άρθρο 34, παράγραφος 4, και άρθρο 37, παράγραφος 3, στοιχείο β', παράγραφος 4, στοιχείο ε', και παράγραφος 5, στοιχείο γ'. Κατά το άρθρο 37, παράγραφος 15, της εν λόγω οδηγίας, οι προσφυγές που αναφέρονται στο άρθρο της 37, παράγραφοι 11 και 12 «δεν θίγουν τα δικαιώματα άσκησης προσφυγής δυνάμει του [ενωσιακού] ή/και του εθνικού δικαίου».

28 Πρβλ. Cabau, E., και Ennsner, B., «Chapter 6. National Regulatory Authorities», σε Jones, C. (επιμ.), *EU Energy Law. Volume I: The Internal Energy Market*, 4η έκδ., Claeys & Casteels, 2016, σημεία 6.107 έως 6.115.

ηλεκτρικής ενέργειας, το οποίο βασίζεται στο άρθρο 3, παράγραφος 7, και στο παράρτημα I, σημείο 1, στοιχείο δ', της οδηγίας 2009/72, που απαιτούν από τα κράτη μέλη να διασφαλίζουν ότι στους καταναλωτές πελάτες παρέχεται ευρύ φάσμα μεθόδων πληρωμής, και η απόφαση αυτή συνδέεται επίσης με μια συμβατική ρήτρα μεταξύ του καταναλωτή πελάτη και αυτής της επιχειρήσεως διαχειρίσεως δικτύου στην κύρια δίκη.

46. Κατά συνέπεια, η υπό κρίση υπόθεση αφορά μια περίπλοκη κατάσταση όπου, εξ όσων αντιλαμβάνομαι, σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους μέλους η Energiivirasto δεν ήταν υποχρεωμένη να αποφανθεί επί της αιτήσεως διεξαγωγής έρευνας, αλλά λόγω του ότι ενήργησε κατόπιν της αιτήσεως του A και εξέδωσε δυνάμει της οδηγίας 2009/72 απόφαση σχετική με μέτρα για την προστασία των καταναλωτών πελατών όπως ο A, τούτο φαίνεται να δημιουργήσει την αναγκαία αντικειμενική σχέση μεταξύ της επίμαχης αποφάσεως της Energiivirasto και της οδηγίας 2009/72. Πράγματι, η απόφαση της Energiivirasto αφορά εσωτερικές διατάξεις οι οποίες αποτελούν την υλοποίηση στη φινλανδική νομοθεσία της προστασίας που παρέχεται στους καταναλωτές πελάτες δυνάμει της οδηγίας 2009/72. Πάνω σε αυτή τη βάση, η απόφαση της Energiivirasto μπορεί να θεωρηθεί ότι εμπίπτει στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2009/72 και, συνεπώς, έχουν εφαρμογή οι εγγυήσεις ενδίκων βοηθημάτων οι οποίες παρέχονται από το άρθρο 37, παράγραφος 17 της οδηγίας 2009/72 και, γενικότερα, από το δίκαιο της Ένωσης.

Γ. Ερμηνεία του άρθρου 37, παράγραφος 17, της οδηγίας 2009/72

47. Κατά συνέπεια, το καινοφανές στην υπό κρίση υπόθεση αφορά το ζήτημα με ποιον τρόπο το άρθρο 37, παράγραφος 17, της οδηγίας 2009/72 και η αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας την οποία εγγυάται το δίκαιο της Ένωσης πρέπει να ερμηνευθούν σε σχέση με καταναλωτή πελάτη όπως ο A υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις. Υπάρχουν επαρκείς οδοί που παρέχονται από τα κράτη μέλη ώστε να διασφαλιστεί το δικαίωμα του καταναλωτή πελάτη για αποτελεσματική ένδικη προστασία ή, αντιθέτως, το δίκαιο της Ένωσης επιβάλλει στο κράτος μέλος να χαράξει μια νέα οδό ενδίκων βοηθημάτων στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας σχετικά με τις αιτήσεις διεξαγωγής έρευνας που υποβάλλονται στην ΕΡΑ;

48. Κατά πάγια νομολογία, η αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας αποτελεί γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης απορρέουσα από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, πράγμα που έχει καθιερωθεί με τα άρθρα 6 και 13 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και το οποίο, επίσης, έχει επιβεβαιωθεί εκ νέου με το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε ευθυγράμμιση με το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ κατά το οποίο τα κράτη μέλη οφείλουν να διασφαλίζουν την αποτελεσματική ένδικη προστασία των δικαιωμάτων που οι ιδιώτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης²⁹. Επομένως μολονότι, κατ' αρχήν, στο εθνικό δίκαιο εναπόκειται ο καθορισμός της νομιμοποιήσεως και του έννομου συμφέροντος για την κίνηση ένδικης διαδικασίας, εντούτοις το δίκαιο της Ένωσης απαιτεί, μεταξύ άλλων, να μην προσβάλλει η εθνική νομοθεσία το δικαίωμα για αποτελεσματική ένδικη προστασία³⁰. Σημαντικό είναι δε ότι, όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο ξεκινώντας από την απόφαση Unibet³¹, τα κράτη μέλη μόνον όταν δεν υπάρχει ένδικο βοήθημα οφείλουν να θεσπίζουν νέα ένδικα βοηθήματα δυνάμει του εθνικού δικαίου προκειμένου να διασφαλίζουν την αποτελεσματική ένδικη προστασία των δικαιωμάτων που αντλεί από το δίκαιο της Ένωσης ένας ιδιώτης.

²⁹ Βλ., για παράδειγμα, αποφάσεις της 13ης Μαρτίου 2007, Unibet (C-432/05, EU:C:2007:163, σκέψεις 37 και 38 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), και της 24ης Ιουνίου 2019, Επιτροπή κατά Πολωνίας (Ανεξαρτησία του Ανωτάτου Δικαστηρίου) (C-619/18, EU:C:2019:531, σκέψεις 48 και 49 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

³⁰ Βλ., για παράδειγμα, αποφάσεις της 16ης Ιουλίου 2009, Mono Car Styling (C-12/08, EU:C:2009:466, σκέψη 49 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), και της 19ης Μαρτίου 2015, E.ON Földgáz Trade (C-510/13, EU:C:2015:189, σκέψη 50).

³¹ Απόφαση της 13ης Μαρτίου 2007, Unibet (C-432/05, EU:C:2007:163, ιδίως σκέψεις 40 και 41). Βλ. επίσης, για παράδειγμα, αποφάσεις της 3ης Οκτωβρίου 2013, Inuit Tapiriit Kanatami κ.λπ. κατά Κοινοβουλίου και Συμβουλίου (C-583/11 P, EU:C:2013:625, σκέψεις 103 και 104), και της 24ης Οκτωβρίου 2018, XC κ.λπ. (C-234/17, EU:C:2018:853, σκέψη 51).

49. Στην υπό κρίση υπόθεση, από τη διάταξη περί παραπομπής (βλ. σημείο 19 των παρουσών προτάσεων) προκύπτει ότι το φινλανδικό δίκαιο προβλέπει μέσα έννομης προστασίας τα οποία παρέχουν στον καταναλωτή πελάτη τη δυνατότητα να ασκήσει ατομική προσφυγή κατά επιχειρήσεως διαχειρίσεως δικτύου ηλεκτρικής ενέργειας ώστε να καθοριστούν οι υποχρεώσεις που η εν λόγω επιχείρηση έχει δυνάμει της οδηγίας 2009/72. Μεταξύ αυτών των μέσων έννομης προστασίας περιλαμβάνεται η δυνατότητα του καταναλωτή να υποβάλει καταγγελία στην επιτροπή επιλύσεως καταναλωτικών διαφορών και στον Συνήγορο του καταναλωτή, σε συνδυασμό με την προσφυγή στα τακτικά δικαστήρια.

50. Συναφώς, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι ουδείς εκ των μετεχόντων στην προδικαστική διαδικασία που υπέβαλαν παρατηρήσεις στην υπό κρίση υπόθεση αντέκρουσε τις δηλώσεις της Φινλανδικής Κυβερνήσεως κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ότι οι καταναλωτές πελάτες μπορούν να προσφύγουν ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων προκειμένου να διαπιστωθεί η συμμόρφωση της επιχειρήσεως διαχειρίσεως δικτύου προς την οδηγία 2009/72, διασφαλιζόμενου με τον τρόπο αυτόν του δικαιώματος αποτελεσματικής ένδικης προστασίας των καταναλωτών πελατών που προβλέπεται από το δίκαιο της Ένωσης, και ότι οι αποφάσεις της ΕΡΑ δεν δεσμεύουν τα τακτικά δικαστήρια ή την επιτροπή επιλύσεως καταναλωτικών διαφορών. Επιπλέον, τα επιχειρήματα του Α σχετικά με τα πιθανά μειονεκτήματα ως προς την υποβολή καταγγελίας στην επιτροπή επιλύσεως καταναλωτικών διαφορών και ως προς την άσκηση ενδίκου βοηθήματος ενώπιον των τακτικών δικαστηρίων (βλ. σημείο 23 των παρουσών προτάσεων) δεν αποδεικνύουν ότι οι καταναλωτές πελάτες δεν μπορούν να επωφεληθούν από τα εν λόγω μέσα έννομης προστασίας ή ότι το δικαίωμα των καταναλωτών για αποτελεσματική ένδικη προστασία αποκλείεται με άλλον τρόπο.

51. Με βάση τις ανωτέρω εκτιμήσεις, φρονώ ότι η αρχή της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας δυνάμει του δικαίου της Ένωσης δεν απαιτεί, κατ' αρχήν, από τα κράτη μέλη τη θέσπιση νέων ενδίκων βοηθημάτων στο πλαίσιο της διαδικασίας αιτήσεων για τη διεξαγωγή έρευνας που υποβάλλονται σε μια ΕΡΑ, όταν υπάρχουν άλλα αποτελεσματικά ένδικα βοηθήματα τα οποία παρέχουν στους καταναλωτές πελάτες τη δυνατότητα να ζητήσουν να εξεταστεί η συμμόρφωση της επιχειρήσεως διαχειρίσεως δικτύου προς τις υποχρεώσεις που έχει δυνάμει της οδηγίας 2009/72, ζήτημα το οποίο επαφίεται στην κρίση του αιτούντος δικαστηρίου.

52. Επομένως, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι, λαμβανομένων υπόψη των επιλογών που παρέχονται στον Α από τη φινλανδική νομοθεσία, και όπως επιτάσσουν οι διατάξεις της οδηγίας 2009/72 που προαναφέρθηκαν λεπτομερώς, ο Α δεν μπορεί να θεωρηθεί «μέρος θιγόμενο από την απόφαση ρυθμιστικής αρχής» κατά την έννοια του άρθρου 37, παράγραφος 17, της οδηγίας 2009/72, παρά το γεγονός ότι οι διατάξεις περί ενδίκων μέσων, όπως το άρθρο 37, παράγραφος 17, της οδηγίας 2009/72, ερμηνεύονται, κατά κανόνα, ευρέως από το Δικαστήριο³². Η ερμηνεία της διατάξεως αυτής δεν μπορεί να διαταράξει το νομικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση των καταγγελιών των καταναλωτών που προαναφέρθηκε λεπτομερώς και καθορίζεται από την οδηγία 2009/72, ακόμη και στην περίπτωση που μια ΕΡΑ επιλέξει να εξετάσει καταγγελία η οποία θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι συνεπάγεται την εφαρμογή της εν λόγω οδηγίας. Υπό την προϋπόθεση ότι οι νομικές αυτές επιλογές είναι κατάλληλες για τη διασφάλιση της αποτελεσματικής ένδικης προστασίας των δικαιωμάτων των καταναλωτών, πράγμα το οποίο επαφίεται στην κρίση του αιτούντος δικαστηρίου, ούτε το γράμμα του άρθρου 37, παράγραφος 17, της οδηγίας 2009/72 ούτε το πλαίσιο και ο σκοπός του μπορούν να θεωρηθούν ότι δικαιολογούν την ερμηνεία που προτείνουν για την εν λόγω διάταξη ο Α, η Ολλανδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή.

³² Πράγματι, τούτο καθίσταται εμφανές από τις αποφάσεις του Δικαστηρίου που εξετάζονται στο τμήμα Α των παρουσών προτάσεων. Βλ. επίσης, για παράδειγμα, απόφαση της 13ης Οκτωβρίου 2016, Polkomtrel (C-231/15, EU:C:2016:769, σκέψεις 20 και 21).

53. Έχω επίγνωση του γεγονότος ότι το άρθρο 37, παράγραφοι 16 και 17, εισήχθη στην οδηγία 2009/72 μαζί με νέες διατάξεις για την ενίσχυση της ανεξαρτησίας των ΕΡΑ και των σκοπών τους, των υποχρεώσεών τους και των εξουσιών τους³³. Όπως επισημαίνεται στο ερμηνευτικό σημείωμα της Επιτροπής για τις ΕΡΑ³⁴, το άρθρο 37, παράγραφοι 16 και 17, αφορά τη νομική ευθύνη των ΕΡΑ, δηλαδή το ότι πρέπει να είναι δυνατόν να λαμβάνουν χώρα νομικές ενέργειες κατά αποφάσεων των ΕΡΑ, πράγμα το οποίο συνδέεται με την ανεξαρτησία και τις ευθύνες των ΕΡΑ³⁵. Το σημείωμα αυτό επίσης εφιστά την προσοχή στη δυνατότητα αμφισβήτησεως των αποφάσεων των ΕΡΑ από τις κρατικές κυβερνήσεις³⁶. Μολονότι τούτο υποδηλώνει ότι η έννοια του «θιγόμενου μέρους» κατά το άρθρο 37, παράγραφος 17, της οδηγίας 2009/72 έχει, κατ' αρχήν, εφαρμογή σε οποιοδήποτε μέρος επηρεάζεται από απόφαση της ΕΡΑ, εντούτοις δεν λαμβάνει υπόψη την ασυνήθιστη κατάσταση όπου η ΕΡΑ καλείται να λάβει απόφαση ασύμβατη με το πλαίσιο ενδίκων βοηθημάτων που προβλέπεται από την οδηγία 2009/72 και από τη νομοθεσία του κράτους μέλους.

VI. Πρόταση

54. Υπό το πρίσμα των ανωτέρω εκτιμήσεων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα του Korkein hallinto-oikeus (Ανωτάτου Διοικητικού Δικαστηρίου, Φινλανδία) ως εξής:

Το άρθρο 37, παράγραφος 17, της οδηγίας 2009/72/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2009, σχετικά με τους κοινούς κανόνες για την εσωτερική αγορά ηλεκτρικής ενεργείας και για την κατάργηση της οδηγίας 2003/54/ΕΚ, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι καταναλωτής πελάτης επιχειρήσεως διαχειρίσεως δικτύου δεν μπορεί, υπό τις περιστάσεις της κύριας δίκης, να θεωρηθεί «μέρος θιγόμενο από την απόφαση ρυθμιστικής αρχής» κατά την εν λόγω διάταξη.

33 Βλ. οδηγία 2009/72, ιδίως, αιτιολογική σκέψη 33. Το άρθρο 37, παράγραφος 16, της εν λόγω οδηγίας ορίζει: «οι αποφάσεις των ρυθμιστικών αρχών είναι πλήρως αιτιολογημένες προκειμένου να υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο και διατίθενται στο κοινό υπό την επιφύλαξη της προστασίας της εμπιστευτικότητας εμπορικά ευαίσθητων πληροφοριών».

34 Βλ. ερμηνευτικό σημείωμα της Επιτροπής, της 22ας Ιανουαρίου 2010, σχετικά με τις ρυθμιστικές αρχές στην οδηγία 2009/72 και στην οδηγία 2009/73, διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://ec.europa.eu/energy/> (στο εξής: ερμηνευτικό σημείωμα της Επιτροπής για τις ΕΡΑ), τμήμα 5.

35 Πρβλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα A. Geelhoed στην υπόθεση Connect Austria (C-462/99, EU:C:2001:683, σημεία 43 έως 49). Για περαιτέρω συζήτηση, βλ., για παράδειγμα, De Somer, S., «The powers of national regulatory authorities as agents of EU law», *ERA Forum*, τόμος 18, 2018, σ. 581 έως 595, ιδίως σ. 589 έως 593.

36 Βλ. ερμηνευτικό σημείωμα της Επιτροπής για τις ΕΡΑ (βλ. υποσημείωση 34 των παρούσων προτάσεων), σ. 20.